

Vincze Endre emlékezete

Ha csak a száraz tényeket nézzük, akkor 1945-ben született, Nagyréven gyerekeskedett, a kecskeméti piaristákhoz járt gimnáziumba, a Műszaki Egyetemen végzett villamosmérnökként, egy véletlen találkozásnak köszönhetően megismerkedett élete szerelmével, fél év múlva összeházasodtak, született 10 gyermekük és 35 unokájuk, majd 50 év házasság után, idén januárban tért vissza Teremtőjéhez. Ezzel azonban még nem mondtunk semmit!

Édesapám egyike volt azoknak a nagy formátumú embereknek, akiről – úgy első látásra – talán kevesek gondolták volna, hogy az. Gyermekként én magam sem, hiszen nem volt összehasonlítási alapom. Azt hittem, természetes, ha az apukák is részt vesznek gyermekeik életében: együtt fűrnak-faragnak velük, reggel elkísérik őket az iskolába, napközben elmenni a munkahelyükre, délután azonban mindig pontosan és kiszámíthatóan érkeznek haza, hogy aztán ismét valami közös ügyük legyen a gyerekekkel, vagy adott esetben beálljanak a házimunkába, és az esti ima előtt még egy saját maguk által kitálat mesét is elmondjanak. Nekünk gyerekeknek ez így nagyon is megfelelt – honnan is gondoltuk volna, hogy azért mégsem ez az apai viselkedés az általános?!

Jó gyermekkorunk volt, mert szinte minden hétvégén mentünk kirándulni, jutott idő a nyaralásra, télen pedig néhányszor még síelni is eljutottunk a Mátrába. Ki gondolta volna, hogy ehhez apu további 2 hét fizetés nélküli szabadságot is kivett? Vagy hogy a 30 év körüli szülők számára már nem is annyira magától értetődő, hogy gyermekeik kedvéért – életükben először – siléctet öltsenek? Ezek a részletkérdések minket gyerekeket egyáltalán nem izgattak – feltehetőleg tudatában sem voltunk. Ahogy annak sem, hogy a sok költözködés csak számunkra lehetett élvezet, sokgyerekes szüleinknek már kevésbé. Végül egy 6 résztvevős lakáscserével hozzájutottunk egy minden addiginál kisebb romos házikóhoz, amelyhez viszont már kert is tartozott! Másfél szobában szorongtunk kilencen, a konyhából függönnyel elválasztott zuhanytálcában fürödtünk, és a tákoltt melléképületben volt az illemhely, amit a tavaszi esőzéseknél 20-30 cm magas víz öntött el – de hát melyik gyerek foglalkozik az ilyesmivel? Kifogyhatatlan szórakozással halásztunk a zavarosban!

És bár ezt az emlékezést édesapámról írom, de ő olyannyira elválaszthatatlan volt édesanyámtól, hogy kettőjük kapcsolatáról is mindenképpen szólnom kell! Annál is inkább, mivel kettőjük párkapcsolati mintája oly erősen ivódott belém, hogy – egy kis túlzással – azóta is ebből élek!

Minden egyes nap, amikor apu hazaért a munkából, első dolguk volt anyuval – kávézás ürügye alatt – elvonnulni egy negyedórás beszélgetésre, amiből mi gyerekek ki voltunk zárva! Ez az ő szent időszakuk volt – egyfajta lelki feltöltődés. Anyu és apu mindent tudott egymásról, és természetesen csemetéik folyó ügyeiről is, így nem lehetett őket egymás ellen kijátszani! Számomra azért mégis örök kérdés marad, hogy miként tudtak ők ennyire jól együttműködni, hiszen

annyi mindenben különböztek! Az értékrendjük közös volt, de anyu mérhetetlenül optimista, aki nem ismer lehetetlent, apu viszont végtelenül pesszimista és racionális. Anyu a városból, polgári környezetből érkezett (szobrász, költő és hegedűművész felmenőkkel), apu viszont Nagyrévről, a Tisza mellől, szókimondó, heves természettel megáldva – éreztük is nem egyszer, ahogy elemi erővel átvívta civakodásaink fölött az „alföldi szél”. Anyu inkább Arany Jánost és a szelídebb lelkű költőket szerette, apu főként Babitsot, a maga sokszor kíméletlen, keserű, de igaz és csodaszép versformákba öltöztetett gondolataival.

Szüleim mindketten nagyon erős egyéniségek, s bizony sokszor előfordult, hogy akaratukat és intelligenciájukat egymásnak feszítve komoly vitákat folytattak, amik ritkán ugyan, de néha erőteljes veszekedésbe is átsaptak. És talán hülyén hangzik, de ez utóbbiért nem győzők eléggé hálás lenni! Mert igaz ugyan, hogy először ijesztő volt átélni a tányércsapkodást, de aztán mi gyerekek annak is tanúi lehettünk, hogyan lehet egy ilyen kiélezett párkapcsolati konfliktust apró lépésekben, az alapokhoz visszanyúlva bízalommal, kölcsönös gesztusokkal feloldani. Több dolgot is megtanultunk ebből: 1. nincs tőkéletes, mindig harmonizáló párkapcsolat, 2. nem kell megijedni a mégoly heves veszekedésektől sem, ha az alapok jók, mert el lehet sajátítani a kibékülés művészetét, 3. jobb a nyílt vita vagy akár veszekedés, mint az alattomos és állandó szurka-piszka. Apuéknál rengeteg mintát láttunk arra, hogy mennyire fontos a tudatosság egy párkapcsolatban. Hogy egy kapcsolat nem „csak úgy magától” lesz jó, hanem a folyamatos, napi rendszerességű odafigyeléstől, a nézeteltérések vállalásától és tisztázásától, valamint a kölcsönös és önzetlen figyelmességektől.

Apuval bármihez fogtunk is, mindig azt mondta: „Először meg kell teremteni a feltételeket!” Olyan ember volt, aki mindig eljutott – tempósan és akkurátusan – a kitűzött feladatok megoldásáig, ami nekem is óriási biztonságot adott, mert bármivel fordulhattam hozzá, ha elakadtam: tudtam, hogy együtt meg fogjuk oldani. Másrészt nem volt olyan munka, amit méltóságán alu-

linak tartott volna elvégezni! Még mosogatni is beállt, méghozzá gyakran! Kamaszkorom tüéles látásmódjába és az általam felépített férfiideálról alkotott képbe nagyon nem fért bele, ahogy ott áll a mosogató fölött, és órák hosszat turkál abban a mocskos lében! Akkor már inkább üvölsön, gondoltam – az olyan férfias! Keserűen kérdeztem magamtól: Hát micsoda férfi ez?! Meg kellett rá érnem, hogy rádöbbenjek: Micsoda Férfi ez! Tőle kaptam az igazi férfimintát, hisz attól még, hogy beállt a házimunkákba, egyáltalán nem vált nőiessé, csak megcsinálta mindazt, amit elévetett az élet. Megtanultam tőle a mérőszalag, tolmérő, fűrógép, multiméter (és még mi minden!) használatát, hatására kiskoromban csak úgy faltam a matematikai és fizikai ismereteket, együtt számítottuk tetőácsoláskor a „testek áthatását”, és fűrészeltük ennek megfelelő alakúra a gerendákat, de megtanított a házak elektromos rendszerének kialakítására és szerelésére is. Nem volt olyan dolog, amihez ne értett volna, vagy amit könyvekből meg ne tanult volna, ha szükség volt rá. Építkezésünk is ennek jegyében telt, vagy amikor az autó motorja tönkrement, és egy 34 forintos alkatrész cseréjéért 5000 forintot kértek volna, apu inkább beszerezte a szakirodalmat, és maga szedte darabokra, majd rakta össze újra a motort.

Persze ennek a – sokszor szükségéből fakadó – életsemléletnek is megvoltak a maga árnyoldalai. Jómagamnak például fogalmam sincs, hogy lehet a szakembereket rávenni arra, hogy elvállaljanak és precízen elvégezzenek egy munkát. Amikor legutóbb próbálkoztam ezzel, akkor másfél évet vártam a mesterre, de nem jött. Így számomra az a természetes, hogy mindent magam csináljak – ahogy otthon is láttam. Pedig a családom szempontjából bizony jobb lenne, ha ki tudnám adni a feladatokat! Apu egyszerűen nem tudott és nem is akart arra a kicsinyes szintre leereszkedni, hogy mással veszekedjen elmaradásuk vagy pocsék munkájuk miatt. Úgy érezte, hogy „ha már mondani kell, és a másiktól nem jön természetes módon a belső igényesség, akkor ügyis mindegy”.

Édesapám sok mindenre képtelen volt megtanítani: hogyan kell tülekedni, másokkal elvégeztetni a piszkos munkát, és magunknak kikaparni a gesztenyét, vagy hogyan lehet fáradság nélkül, életművészként tündökölni a Lét egén, vagy számon kérni az ellenünk elkövetett méltánytalanságokat?! Tetteivel és szavaival ennek az ellenkezőjére tanított – ő meglátta azokat az összefüggéseket is, amik sokunk elől rejtve maradtak. Egy boszszantó incidens után például kamaszkori felháborodásomra csak annyit mondott: „Ne törődj velem! Biztosan összevesztek reggel a feleséggel!”

Hányszor mondogatta nekünk gyerekkoromban: „Hogy vagytok képesek átlépni azt a leejtett papírseb-kendőt? Meg kell látni a feladatokat!” De szívesen idézte nekünk a klasszikus latin közmondásokat is, egyik kedvence volt: „Age quod agis – Tedd, amit teszel!” Ott és akkor, amikor kell, teljes lélekkel! Ezt tanította, és így is élt!

Voltak persze tévedései is. „Napi 4-5 óra tanulás!” – mondogatta, amikor gimnazisták lettünk –, anélkül nem lehet tisztességesen felkészülni! Pedig abban az életkorban nemcsak tanulással él az ember! De hát neki így volt természetes, ezt szokta meg, tehetséges falusi gyerekként bekerülve a kecskeméti piaristákhoz. Hogy aztán ezt tényleg ennyire véresen komolyan gondolta-e,

vagy csak idegesítette, hogy végtelen mennyiségű energiánkat (az ő kifejezésével élve) kergete „zavarócskázásba” öljük, azt már nem tudom.

Néha azért kiderült, hogy „ő is volt gyerek” – például amikor a haveroktól megtudtuk, hogyan kell egy lyukas végű kulcs, abba illő szög, az üregbe reszelt gyufafoszor és egy madzag segítségével durrantót készíteni. Anyu rajtakapott minket, de apu csak nevetett, hogy ők is csináltak ilyesmit gyerekkorában. Mondanom sem kell, apai nagymamámat gyakran nyúztuk azzal, hogy meséljen valamit apu gyerekkori csínytevéseiből, s kérésünk meghallgatásra talált. Az egyik kedvencem, amikor bezárta a saját nagyanyját a disznóólba – mert az (gonosz anyósként) állandóan szekálta a menyét –, s ezzel a maga részéről megoldottnak tekintette az ügyet. Az öregasszony persze előkerült néhány óra múlva (úgy látszik, valaki meghallotta az óbégatását), és gyanúsán mézesmázosan jött be a konyhába: „Gyere csak, Bandika, adok neked valamit!” Bandika viszont élt a gyanúperrel, hogy nagyanyját nem a színtiszta jó szándék vezérli, ezért nem volt túl készséges, és egyre csak azt hajtogatta: „Csak azt nem értem, hogy szabadtul ki?”

Sok dilinket elviselte, bár rendszeren feszegettük a határokat: mondjuk amikor a panellakásunk melletti vilányóra-helyiségben kóbor macskákat rejtegettünk, amelyek aztán összehányták és telecsinálták a helyiséget, de ilyenkor is megvédett bennünket a dühös házmestertől, és zokszó nélkül (bár nyilván mérgeledve) takarította el utánunk kreatív ötleteink nyomait.

Hányszor mondogatta nekünk nagyobbaknak, amikor szükségét éreztük, hogy kisebb testvéreink – általunk hiányosnak vélt – nevelését korrigáljuk: „Ne szakértsed, szeressed!” Nem volt hajlandó belemenni a „Kinek van igaza?” nevű társasjátékba, hisz bölcsen tudta, hogy a szálak kibogozása mindig csak részgazságokhoz vezet, és pont a lényeg sikkad el.

Mindig globálisan gondolkodott, ezt példázza tanári hivatásának gyakorlása is. Többször is megtörtént, hogy matematikatanárként nyilvánvalóan felkészületlen diákot feleltetett. A mentőkérdés így hangzott: „Inkább ma egy veréb, vagy holnap egy tűzok?” Vagyis a nebuló lehetőséget kapott aznapi siralmas teljesítménye helyett másnap – immár felkészülten – újra számot adni tudásáról. Édesapám komolyan gondolta, amikor azt mondogatta: „Nem az iskolának, hanem az Életnek tanulunk!” És vajon nem az szolgálta-e inkább az általa tanított diák érdekeit hosszú távon, hogy empátiát tapasztalt egy tanár részéről? Vagy hogy mégis elsajátított egy olyan tananyagot, amit biztosan nem tett volna meg, ha egyből bevágják neki a karót? Hiszen akkor megkapja, amit megérdemelt, és ezzel leróta tartozását – további teendője nincs. Apu azonban ezzel a szokatlan megközelítéssel elérte, hogy a diákokat ne csak tanítsa, hanem nevelje is: emberségre, igényességre, tudásvágyra. Neki tanárként nemcsak a matek volt a fontos, hanem elsősorban az, hogy a kétszer-kettőn keresztül felépítse bennük az Embert! A leendő felebarátot, közösségtársat, vagy családapát-családanyát. Nem véletlenül kaptak gimnazista diákjai szövegszerkesztési feladatként ömlesztett Tolsztoj-idézeteket – majd csak ragad rájuk abból is valami! Tanári pályafutása alatt is azon kevesek közé tartozott, akik nem tévesztették össze a szorgalmat a tehetséggel – ő az előbbi is értékelte!

Édesanyám egyszer úgy fogalmazta meg, hogy apu végtelenül tiszta ember volt, és nem tudott alakoskodni. Amit kimondott, az úgy volt: arra lehetett építeni. Nem csűrte-csavarta, akkor sem, ha úgy kényelmesebb lett volna. Például amikor egy ideológiai kérdőíven az iskolában rendszerellenes válaszokat adtam, aput behívták, és felelősségre vonták, ő azt mondta, hogy osztja a fia nézeteit. Szüleit 1972 óta tartották megfigyelés alatt, amit persze nekünk gyermekként nem kötöttek az orunkra, de köztük téma volt. Anyu egyszer felhívta apu figyelmét arra, hogy „követnek minket és figyelnek”. Apu válasza: „Nagyon helyes: úgy tanulnak, ha figyelnek!”

Hálás vagyok édesapámnak óriási nagyvonalúságért, amit láttam tőle! Sokszor előfordult, hogy kölcsönkértek tőle néhány zsák cementet, csövet, vagy akármit. „Ne törődj vele, a tiéd!” – mondta a hozzá fordulónak, ha ki akarta fizetni, vagy „hözömrá” vitte volna. „Nekem többet ér, ha hálás érte” – mondta nekem utólag.

Édesapám introvertált, művelt és hiteles ember volt! Nemcsak tőlünk várta el, hogy az Életnek tanuljunk, de ő maga is – egészen élete végéig – mindig ezt tette! És amit egyszer elolvasott, átélt, vagy más módon a „fejébe vett”, az benne is ragadt örökre. Szerette és ismerte a reál-tudományok mellett a szépirodalmat és a komolyzenét, belekóstolt a filozófiába, pszichológiába, teológiába. Tanult latinul-görögül, tudott németül, és 65 évesen a rá jellemző rendkívüli szorgalommal az angolnak is nekiveselkedett. A zene számára mindig is a komolyzenét jelentette (otthon nem is hallgathattunk mást), és miként a költők között Babits, úgy a zeneszerzők között a súlyos egyéniségű Beethoven állt nála az első helyen. De a műveket nemcsak élvezni tudta, hanem a zeneelméletben is járatos volt, és sokszor feltárta előttünk a hangok világának rejtjelmeit. Nyugdíjba vonulása után különböző olvasási korszakai voltak

a rá jellemző módszeres alaposággal: mindent Tolsztojtól, Dosztojevszkijtől, Thomas Manntól stb. Egyébként a családja, a Bokor és mások szolgálata töltötte ki az életét. Meg a békességre-remtés, ha éppen arra volt szükség. Mint egy bölcs pátriárka, úgy ölelte körül és szerette egybe az egész nagycsaládot.

Mostanában sokat olvasok kedvenc költőjétől, Babbitól. Talán így tudok a legméltóbb módon elbúcsúzni tőle. Próbálok együtt élni azzal a tudattal, hogy elment. Szerettem ezzel a szóval jellemezni a halálát. Nagyon jó döntés volt, hogy hazahoztuk a kórházból. Jó, hogy utoljára még édesanyám lábára tehettem a kezét, aki ott ült az ágya mellett. Hogy így tudott elbúcsúzni. Ebben a mozdulatban számomra nagyon sok minden benne van. Hiszen az egész életét arra tette föl, hogy őt szeresse. Beleszeretnie fiatalon nem volt nehéz. Hiszen anyu szép és üde lelkű fiatal nő volt. De apu számára ez az érzés volt a legféltebb, legdrágább kincs! Amit mindig őrzött és ápolt a lelkében. Ami ott volt, rögtön az Isten után. Vagy urambocsá! egy kicsit az Isten előtt. És éppen ezért volt fontos az a mozdulat. Hogy megtehettem. És hogy én láthattam. A halál az igazság pillanata is egyben. Ami igazolta, amit életében mondott: ő nem sok nőben a változatot, hanem egyben a kimeríthetlent kereste! Így nem ki-szenvedett ebből az életből, hanem békésen elment.

Azt gondolnánk, hogy egy ilyen ember árnyékában nem könnyű felnőni! Ami egyrészt igaz, hiszen nagyon magasra tette a mércét! Másrészt viszont az igazán nagy emberek ezt sohasem érzetik: egyszerűen csak jó velük együtt lenni, és szerénységükkel motiválnak bennünket is a fejlődésre. Ilyen ember volt édesapám, akinek szavai, tettei, és édesanyámmal folytatott párkapcsolata egyaránt beleégett a lelkembe.

Vincze Gábor

Apukám

*Elment egy bölcs nagypapa,
Kinek asztala felett ott volt az ablaka,
Amin keresztül nézte az eget,
És közben talán Istennel beszélgetett.*

*Elment egy gondoskodó apa,
Van neki öt szép lánya, és ugyanennyi fia,
Nem kevesebbet, az életét tette fel arra,
hogy őket felnevelje, taníttassa.*

*Elment egy szerető férj,
A család legerősebb oszlopa,
Ki sokszor némán cipelte terheit,
De könnyítésért sohasem adta fel az elveit.*

*Elment egy hűséges társ,
Akivel anyu megoszthatta búját, bánatát,
Lehetett akár napsütés vagy vihar,
Az ő szerelmük örökkön-örökké kitart.*

*Elment egy őszinte felebarát,
Ki bárkivel megosztotta házát, asztalát,
Ha a szükség az ajtón kopogtatott,
Az ő házában mindig melegséget kaphatott.*

*Elment egy békés, csendes beteg,
És bár az idő a kórházban lassan ketyeg,
Élete legnehezebb három hetében
A családja csak virtuálisan,
egy telefonon lehetett a kezében.*

*De utolsó erejét is összeszedve,
Hazajött hozzánk szeretetben,
Még egyszer oszlopnak lenni a házban,
Hogy aztán oszlop lehessen
Isten égi templomában.*

*Elment egy igaz ember,
Kit Isten a képmására faragott
És ezért Ő nekünk
a kórházi szenvedésében is példát mutatott.*

*Távozása nagyon sokunk szívében hagyott űrt,
De mérhetetlen szeretetet hagyott mellé örököül.*

Vincze Péter